

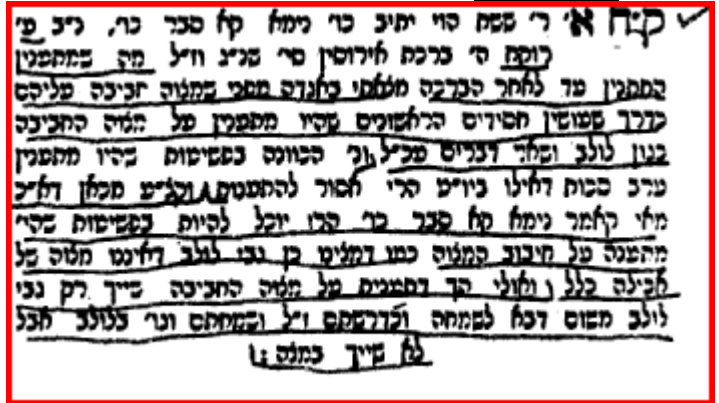
פסחים קח

משה שווערד

1. תוספות מסכת פסחים דף קח עמוד א

רב ששת היה יתיב בתעניתא - לאו דוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא נזכר ונזהר מלאכול והבכורות נהגו להתענות ערב פסח דקתני במסכת סופרים (פרק כא הלכה ג) שאין מתענין בניסן אלא הבכורות בערב הפסח.

2. גליוני הש"ס

3. תוספות רי"ד מסכת פסחים דף קח עמוד א

לא רב ששת אסתניס הוה גרסי' בירושלמי דלמא בכור הוה רב ששת ומסיק לא אסתניס הוה. מוכיח משם שהבכורות נוהגין להתענות בעה"פ וכך נוהגין עכשיו בכל קהלות המערב: [מהדו"ל]

4. רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ו הלכה ט

ומהו קרבן העצים, זמן קבוע היה למשפחות משפחות לצאת ליערים להביא עצים למערכה, ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדה וזהו קרבן העצים והיה להם כמו יו"ט, ואסורין בו בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג.

5. משנה למלך הלכות כלי המקדש פרק ו

[ט]... ואדרבה בפרק ערבי פסחים (דף ק"ח) אמרינן דרב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא והתוספות כתבו שם דהיה מקבל עליו ממש תענית והמגדיל עלי התימה הוא בגמרא היו רוצים דטעמיה דרב ששת הוא משום קרבן פסח וס"ל כבן בתירא דהיה מכשיר פסח ששחטו שחרית אלמא דס"ל דמשום הקרבן חייב להתענות שמא יפשע ולא יעשה הקרבן ולפי מה שכתבנו הקרבן הוא סיבה למניעת התענית. וממה שהבכורות מתענין לא קשה שאפשר דתענית זה היא תקנה קדומה והכי איתא במסכת סופרים ובירושלמי איתא ריש פרק ערבי פסחים שרבי היה מתענה ערב פסח לפי שהיה בכור אך מאי דקשה לי הוא מאותה דרב ששת דאיך יתכן שבביל הקרבן יתחייב להתענות והדבר צריך תלמוד...

6. שו"ת ב"ח החדשות סימן ה

... הנה ודאי כן הוא לפי דין התלמוד דהסיבה מצוה הוא מדברי סופרים כדתנן ריש פ' ערבי פסחים אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ופירש"י עד שיסב כדרך ב"ח ובמטה ועל השולחן והרמב"ם ז"ל פ"ז מהל' חמץ אסמכה אקרא שכתב וז"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות א"ע כאלו בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר ואתנו הוציא משם וכו' ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה וזכרת כי עבד היית ר"ל כאלו אתה בעצמך היית עבד לפיכך כשסועד אדם בלילה לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות כו' והרא"ש ז"ל והמרדכי לשם הוכיחו דאם אכל בלא הסיבה לא יצא מדתנו השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא מיסב אין לא מיסב לא ואם אכל בלא הסיבה יחזור ויאכל בהסיבה אלא דבשתית ד' כוסות חילק הרא"ש. והמרדכי מיבעיא לי' בכל הד' אם חייב לחזור ולשתות כמבואר לשם בטעם הדבר והנה ודאי מדמחייב לחזור ולאכול בהסיבה דמצוה היא מד"ס ואבל חייב בכל המצות תוך ז'.

7. בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף קח עמוד א

זה שביארנו במשנה שאפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב שמא אתה סבור שיהא צריך הסבה בעוד שהוא אוכל מזונו אינו כן אלא בעשיית הדברים שהם זכר לאותם הענינים ואף אלו לא בכלם כיצד מצה צריכה הסבה מרור אין צריך הסבה שהרי הוא זכר

לשעבוד ולמה שמררו המצרים את חייהם ארבע כוסות כולם צריכין הסבה הן שתייתם הן הדברים שהם מסודרים עליהם ר"ל קידוש וקריאת ההגדה וקריאת ההלל וברכת המזון ואם היה מיסב בכל הסעודה הרי זה משובח:

8. משנה ברורה סימן תעג

(עא) וקורא כל ההגדה - ואין לומר בהסיבה רק באימה ויראה [של"ה].

9. תוספות מסכת פסחים דף קח עמוד א

מאי דהוה הוה - שכבר אמרו גאולה לפני הסעודה ואף על גב דמצה צריכה הסיבה ולא אמר מאי דהוה הוה שאני מצה שהיא עיקר סעודה יותר מיין ועוד בין היסב כבר בשני כוסות הראשונים ועוד שכתובה בתורה זכר לחירות שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגאלו ואע"ג דהוויא לחם עוני יש לאוכלה דרך חירות ומה שצריך הסיבה במצה היינו כשמברכין על אכילת מצה ובאפיקומן.

10. ספר גבורות השם - פרק מח

ומהא דקאמר ר' יהושע בן לוי השמש שאכל כזית מצה בהסבה יצא, יש לי ללמוד מדקאמר בדיעבד יצא שכל מה שאוכל מצה בליל פסח לכתחלה צריך הסבה, דאף על גב דיוצא בכזית אחד אם אכל הרבה הכל היא מצוה אחת, ויותר עדיף שיהיה כל אכילתו במצוה ולפיכך יש לו לאכול כל האכילה של מצה בהסבה שהוא דרך חירות, דאם לא כן למה נקט השמש שאכל כזית מצה בהסבה יצא אלא דוקא שמש שמשמש לבני סעודה ואי אפשר לו להסב אבל שאר כל אדם יסב כל זמן שאכל מצה, כי אכילת כזית שאמרו חכמים בכל מקום היינו לענין זה שיוצא בו אבל אם אכל יותר הכל נחשב אכילת מצה של מצוה ולפיכך למה יבטל עצמו מן המצוה, וכן פירש הרמב"ם ז"ל. ואבי העזרי פסק דבזמן הוה בארצות אלו שאין דרך להסב כל השנה אף בליל פסח אינו צריך אלא מסב או יושב כדרכו. ודברי תמיה הן דמה בכך שאין מסב כל השנה ואין מראה חירות בעצמו, בליל הזה מחויב להראות עצמו כאלו בן חורין ולפיכך צריך להסב אף על גב שכל השנה אינו מסב ואינו מראה חירות בלילה הזה חייב:

11. ר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף כג עמוד א

והשתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי כולהו בעו הסיבה. ואע"ג דבעלמא קיימא לן איפכא דכל ספקא דרבנן לקולא הכא כיון דלאו מילתא דטירחא היא עבדינן לרווחא דמילתא כך פירשו ז"ל ולי נראה דעל כרחך [בעי] למיעבד הסיבה בכולהו דאי ניזיל לקולא אמאי נקיל בהני טפי מהני ואי נקיל בתרוייהו הא מיעקרא מצות הסיבה לגמרי:

12. רבי עקיבא איגר מסכת פסחים דף קח עמוד א

שם אידי ואידי בעו הסיבה. עיין תשו' הראנ"ח ח"ב סי' ע"ט. כתב הר"ן פ"י דפסחים (דף קנה ע"ב) ול"נ דע"כ בעי למיעבד הסיבה בכולהו, דאי ניזיל לקולא אמאי ניזיל טפי בהני מבהני, ואי ניקל בתרוייהו הא מיעקרא מצות הסיבה לגמרי, וכזה כתבו תוס' פ"א דביצה (דף יד ע"א ד"ה א"ב דידע) כיון דלכל לישנא הוי קולא וחומרא, כיון דא"א להקל בשניהן דודאי עבדינן שלא כהוגן מתמרין בתרוייהו...

13. תוספות מסכת פסחים דף קח עמוד א

בפני רבו אין צריך הסיבה - נראה דאביו והוא רבו נמי אין צריך דלא גרע מרבו אחר מיהו סתם אב מלמד לבנו תורה כדאמרין בפ"ק דקידושין (דף לא.) שהבן ירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה ואפ"ל הכי קאמר בפני אביו צריך הסיבה.

14. הרא"ש על פסחים פרק עשירי - סימן כ

אשה לא בעי הסיבה פירש רשב"ם מפני אימת בעלה שכפופה לו ולפי זה אלמנה וגרושה בעו הסיבה ובשאלתות דרב אחאי כתב דלאו דרכם דנשי למיזגי ולפי זה אפילו אלמנה וגרושה נמי אבל אשה חשובה אורחא למיזגי. בן אצל אביו צריך הסיבה אפילו הוא רבו דסתם בן אביו מלמדו תורה

15. גליוני הש"ס

שם ואם אשה חשונה היא, כיצד ע"י לי אשה חשונה ככתובות
 פ"א ב' וקס פ"ה א' ופ"ט ברש"י ובע"ז כ"ה ב' וכלן
 הפ"י לכאורה שהיא חשונה לפנין זה שאוכלת כל השנה בהסיבה
 דהואיל ודרכה בכך ה"ל דרך חירות רק בהסיבה ועמי"ט בקידושין
 ד' א' לפנין גדר ארס חשוב ושוב מלמדי ב"ס הניח רבתי ס"י
 מ"ז ואם היא אשה חשונה לריכה הסיבה ס"י מורי הרב חכ"ו
 ז"ל אשה חשונה אשה עשירי שהכניסה לבעלה שתי שפחות כדי
 לשמשה עב"ל וע' כתובות נ"ט ב' והך דכתובות פ"ה א' וע"ז
 כ"ה ב' לכאורה אין לפרש כן ומלמדי עוד ברומק ס"י רפ"ג
 ז"ל ואם אשה חשונה שאין הנעל מקסיד עלי לריכה הסיבה
 עב"ל והשמש דזהו גדר החשיבות כל שאין הנעל מקסיד על
 הסיבה

16. רבינו מנחם (ז-ח"ו מ-ח)

ח כ"ה אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב פ"י כדרך מלכים
 ובני חורין זכר לחירות. אשה אינה צריכה הסיבה לפי שכפופה
 לבעלה ואימתו עליה ואין דרכה להסב ואם אשה חשונה היא כלומר
 שאין לה בעל והיא גברת הבית לריכה הסיבה. א"י שהיא חשונה (בפני
 ה') [בפרי ידיה] אשה יראת השם בת גדולי הדור כוללת שני אשת
 חיל. וזאת האשה אם נמנע מליאותה אע"פ שיש לה בעל לריכה הסיבה.
 א"י יש לפרש אינה לריכה הסיבה לפי שהיא טרודה בתיקון המאכל
 והכנתו פטרונה מהסבה כמו שפטרונה ממנות עשה שהזמן גרמא, אבל
 אשה חשונה שיש לה עבדים ושפחות הטורחים בעניני המאכל והיא
 יושבת בקמדרה לריכה הסיבה. ושמש לריך הסיבה שהקונה עבד עברי
 לו שוכר אותו לשמשו כקונה אדון לעלמו, ומו אטו משום דעבד הוא
 מפקיעין ליה מן המלות כ"ו, אבל תלמיד כ"ו פירוש דמוראת הרב

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעב סעיף ד

אשה אינה צריכה הסיבה אלא א"כ היא חשונה. הגה: וכל הנשים שלנו מיקרי חשונות (מרדכי ריש פ' ע"פ ורבינו ירוחם), א"ל
 לא נהגו להסב כי סמכו על דברי ראב"ה דכתב דבזמן הזה אין להסב (ד"ע).

18. גליוני הש"ס

שם בן אלל אביו כתי הסיבה, כיצד ואס"י הוא רבו, שומ
 הראש כלל י"ד כפוסו והמס' כלן נסתקן בזה וחוץ
 מדבריהם כי עוד טעם דכלאיה הא איתקם כפי' דקידושין מורא
 אב למורא המקום וא"כ כיון דבן אלל אביו לריך הסיבה מה תוססת
 יש כמה שהוא ג"כ רבו ומוראו כמורא שמים גם מסאת פנין
 הרב כדי שיוסטר:

19. ספר טורי זהב על או"ח - סימן תעב

(ו) ולכתחלה יסב כל הסעודה. ק"ל מדאיתא בגמ' השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא ש"מ דאדם אחר לא יצא
 אלא צריך להסיב בכל הסעודה וכאן אמרי' דדוקא לכתחלה יסב בכל הסעודה. והרמב"ם פ"ז כתב וז"ל אימתי צריך
 הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ד' כוסות האלו ושאר אכילתו ושתייתו אם הסיב הרי זה משובת וקשה מאי
 חילוק יש בין שמש לאחר לפ"ז. וא"ל דשמש א"צ לקיים המצוה מן המובחר דא"כ לא הל"ל בשמש שיצא אלא הל"ל א"צ אלא
 לכזית וי"ל דאין חילוק בין שמש לאחר בזה ולא נקט שם שמש אלא ללמדנו שאף השמש חייב בהיסבה וכדי של"ת היאך
 אפשר לו בהסיבה כיון שצריך לילך אנה ואנה לזה תירץ דהא עיקר החיוב לכל אדם אינו אלא בכזית מצה וזה יוכל השמש
 שפיר לקיימו: ומהר"ל מפראג כתב לחלק בין שמש לאחר ולא נתיישב לי אלא בדרך שכתבתי:

20. תוספות מסכת פסחים דף קח עמוד ב

היו באותו הנס - פי' רשב"ם שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע"י אסתר ובחנוכה ע"י יהודית וקשה דאף משמע שאינן עיקר ועוד דבירושלמי גרים שאף הן היו באותו ספק משמע באותה סכנה דלהשמיד להרוג ולאבד והא דאמרינן דפטורות מסוכה אע"ג דאף הן היו באותו הנס כי בסוכות הושבתי התם בעשה דאורייתא אבל בארבעה כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו באותו הנס.

21. תוספות מסכת פסחים דף קח עמוד ב

שאף הן היו באותו הנס - ואי לאו האי טעמא לא היו חייבות משום דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא אף ע"ג דארבעה כוסות דרבנן כעין דאורייתא תיקון.

22. תוספות מגילה דף ד/א

שאף הן היו באותו הנס - פירש רשב"ם שעיקר הנס היה על ידן בפורים על ידי אסתר בחנוכה על ידי יהודית בפסח שבזכות צדקניות שבאותו הדור נגאלו וקשה דלשון שאף הן משמע שהן טפלות ולפירושו היה לו לומר שהן לכך נראה לי שאף הן היו בספק דלהשמיד ולהרוג וכן בפסח שהיו משועבדות לפרעה במצרים וכן בחנוכה הגזירה היתה מאד עליהן. גבי מצה יש מקשה למה לי היקשא דכל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה תיפוק ליה מטעם שהן היו באותו נס וי"ל דמשום האי טעמא לא מחייבא אלא מדרבנן אי לאו מהיקשא ורבינו יוסף איש ירושלים תירץ דסלקא דעתך למיפטרה מגזירה שוה דט"ו ט"ו דחג הסוכות כדפי' פרק אלו עוברין (פסחים מג: ד"ה סלקא):

23. רש"ש מסכת פסחים דף קח עמוד ב

שם הכל חייבין בארבע כוסות כו' וא' נשים. לכאורה ה"ל להש"ס לסייע מהך ברייתא לריב"ל לעיל ועמש"כ בברכות כו בשם הרמב"ן והכא י"ל עוד דאיכא למדחי דהכוונה בכאן אינה אלא לחייב את בעליהן ליתן להן דומיא דתינוקות וכמו שאמר אביי לענין שמחה (בקדושין לד ב)

24. רש"ש מסכת ברכות דף כו עמוד א

גמ' א"ר אר"ס כו' ל"ש אלא לאחריי כו'. ק"ל מדוע לא מייתי הש"ס סיוע אליו מהברייתא דלעיל כ"ה א' לא יקרא כו' ואם לאו מרחיק מלא עיניו. וכן מהברייתא דלעיל כ"ב ב' היה עומד בתפלה כו' לפניו עד שיזרקנה לאחריי ד"א. ומצאתי להרמב"ן בס' תה"א (בדפוס ווארשא דף מ"ז ע"ג) שכ' דמצינו בהרבה מקומות שהיו יכולין להביא ברייתא ולומר תניא כוותיה ולא אמרו כן ע"ש שהביא דוגמאות לזה. ועמש"כ לק' ע"ב: